

Nunspeet

Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Nunspeet, dat sinds 1863 een treinstation heeft, trok in de periode 1880 tot 1918 ruim honderd kunstenaars. Albert Neuhuys kwam al in 1876 vanuit Laren naar Nunspeet. Nunspeet bood als dorp met een afwisselende natuur, karakteristieke boerderijtjes en eenvoudige bewoners een rijkdom aan onderwerpen, vooral voor kunstenaars van de Haagse School. Voor hen stond de eenvoud, ongerepte landschappen met simpele mensen, centraal.

Vanaf 1885 ontstond er een echte kunstenaarskolonie, die eigenlijk begon in het tien kilometer verderop gelegen dorp Elspeet, dat als 'buitenatelier' gezien werd door kunstenaars uit Den Haag. Er waren 'passanten', kunstenaars die er tijdelijk verbleven, zoals Sientje Mesdag-Van Houten en 'blijvers', zoals Jan van Vuuren. Na WO I vestigde zich een tweede generatie kunstenaars te Nunspeet en ontstond de Nunspeetse Kunstkring (1928) en later de Veluwsche Kunstkring (1937). Ook na WO II vestigde er zich weer een aantal kunstenaars.

Het eerste deel van de wandeling gaat door dat deel van het dorp Nunspeet, dat nog goed bewaard is gebleven. Je loopt langs plekken die kenmerkend waren voor de kunstenaarsperiode: waar zij woonden en die zij schilderden. Je komt langs het Noord-Veluws Museum, met een permanente tentoonstelling over Nunspeet als kunstenaarsdorp. Het tweede deel van de wandeling gaat langs plekken in de natuur die vele kunstenaars inspireerden: fraaie landschappen met een zandverstuiving, bossen en heidevelden.

Historisch beeldmateriaal, vooral schilderijen, staan in de wandelgids Naar de natuur. Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Routebeschrijving

1. Je start de wandeling achter Station Nunspeet bij Brasserie Het Stationshuisje (tijdelijk - 2024 - is het beter te starten bij het station. De brasserie wordt gebruikt door het bouwbedrijf dat de stationsomgeving opnieuw inricht). Ga RA het klinkerpad op en bij de weg RA. Je komt bij het spoor, dat je oversteekt. Je buigt mee naar rechts en steekt de drukke F.A. Molijnlaan naar links over en aan de overkant direct rechts. Vervolg deze weg en ga bij de Spoorlaan naar links. (Verderop langs de F.A. Molijnlaan lag villa Arti, waar enkele jaren een expositieruimte voor de kunstenaars was.) Je komt uit op de Enkweg, bij het Jaap Hiddinkpark. De Nunspeetse schilder Jaap Hiddink, bevriend met Ben Vieggers, woonde iets verderop (Spoorlaan 53), maar je gaat RA de Enkweg op. Op nummer 70 zie je het huis waar Jan van Vuuren woonde. Daar schuin tegenover op de hoek, Veldweg 26, woonde de schilder Chris ten Bruggen Kate, 'de vader van het

gestileerd realisme'. Sla LA de Veldweg in (waar je aan de noordkant van dit huis het schildersraam nog kunt zien). Op de eerste kruising ga je RA de Schoolweg in. Verderop aan de Veldweg 10 was de woning van Cor Vrendenberg, mede-oprichter van de Vrije Academie Nunspeet en schilder van een groot(s) schilderij van het Hulshorsterzand, te zien in het Noord-Veluws Museum. Bijna aan het eind ga je LA en weer links het Groenelaantje in, dat verderop de Dr. Schutlaan wordt.

2. Aan het eind kom je bij twee villa's: links De Eikenhof, de villa waar Kees Koppenol, en eerder ook schilderes Stans Balwé (A), enkele jaren woonde en werkte. Rechts aan de overkant ligt aan de F.A. Molijnlaan villa Hoekstein, destijds Voorbosch, die kunstschilder Willy Martens liet bouwen. Hij was vooral portretschilder. Het koningshuis van Oranje liet zich regelmatig door hem portretteren.

Je loopt links om De Eikenhof heen en komt via een voetgangerssluis in het Oranjepark. Bij de T-splitsing ga je naar rechts en op de vijfspiong kies je het pad langs de vijver aan je rechterhand. Neem het eerste pad links en dan weer links en je komt dan op de Bosweg. Sla RA. Op nummer 9 zie je het fraaie woonhuis De Thuishaven van schilder Jos Lussenburg (B). Loop de Bosweg af tot het Oude Gemeentehuis.

Sla LA (Laan). Op de hoek van de Lindelaan staat het gebouw van de vroeger Openbare Lagere School, waar 's zomers ook tentoonstellingen van de kunstschilders gehouden werden (C). Loop verder door de Laan tot het punt waar links de Eperweg en rechts de Dorpsstraat is (D).

A. Stans Balwé

De in Amsterdam geboren Stans Balwé kwam vanaf 1900 met haar moeder en tante in villa De Eikenhof wonen. Ze was bevriend met enkele Nunspeetse schilders, onder wie Arthur Briët. Veel vrouwelijke schilders in Nunspeet kozen als onderwerp stilleven, portretten en interieurs, terwijl hun mannelijke collega's meer in de natuur schilderden. Stans - en ook Sientje Mesdag-van Houten - schilderde wel buiten. Ze was zeer sociaal bewogen. Samen met de burgemeestersvrouw zette ze zich in voor kinderen van arme gezinnen, die in de winter van 1902/03 drie keer per week warme maaltijden kregen. Ten gunste van een vegetarische kindergezondheidskolonie stelde ze een kunstwerk ter beschikking voor verloting. In 1910 vertrok ze met haar moeder naar kunstenaarsdorp Laren, waar zij lid werd van de Vereniging van Beeldende Kunstenaars.

B. Jos Lussenburg

Schilder Jos Lussenburg schilderde bij voorkeur bewogen water, bewolkte luchten en schepen met hoog opbollende zeilen. Naast deze werken schilderde hij ook graag Veluwe figuren, allerhande straattypen, zoals bedelaars en zigeuners. Lussenburg wordt wel het 'cement' in de Noordveluwe Kring van Beeldende Kunstenaars genoemd. Zijn huis De Thuishaven is jarenlang een toevluchtsoord voor velen geweest. In oktober 1945 werd hij lid van een tijdelijke gemeenteraad, waar hij niet vaak verscheen, maar wel op de cruciale momenten opgetrommeld werd om als 10e lid de vergadering mogelijk te maken. Hij woonde immers vlakbij het Gemeentehuis.

C. De tekenmethode van de hoofdonderwijzer

Naast tentoonstellingen is de school bekend vanwege het tekenonderwijs op pedagogische gronden van hoofdonderwijzer Nicolaas Perk, die hier een boek over schreef. Hij vond het geometrisch tekenen niet passen bij de motorische ontwikkeling van kinderen. Hij liet kinderen tekenen wat ze buiten of in hun omgeving zagen. Hij gaf lezingen met tekeningen van de kinderen van zijn school. Ook de rode volksonderwijzers Jan en Adriaan Gerhard waren enthousiast over deze methode. Kinderen van Nunspeeter schilders (zoals Van Vuuren, Briët en Koning) kregen les volgens deze methode.

D. Het centrum van de kunstenaars

Aan de Eperweg links lag ooit Pension De Valk, waar veel kunstenaars logeerden. De eigenaar liet een atelier bij het pension bouwen. Rechts staat nog steeds het mooie gebouw van Dorpsherberg de Roskam, waar ook kunstenaars verbleven en waar in de stal achter de herberg een expositieruimte was. Schuin hier tegenover staat de dorpskerk, geschilderd door onder meer Jan van Vuuren die laat zien hoe de Dorpsstraat er ooit uitzag.

3. Loop de Dorpsstraat in langs Dorpsherberg De Roskam (links) en de dorpskerk (rechts). Vervolg deze winkelstraat langs de Markt tot je bij de Stationslaan bent. Hier LA. Al snel zie je rechts het gebouw van de Vrije Academie. Daarachter bevindt zich het Noord-Veluws Museum, een bezoek meer dan waard. Je loopt daarna langs de villa op nr. 32 waar Kitty van der Mijll Dekker, opgeleid aan de Duitse kunstenaarsopleiding Bauhaus, haar handweverij had. Loop door tot een rotonde waar je met de bocht mee RA gaat en direct oversteekt bij het zebrapad. Hier vervolg je het voetpad steeds RD. Steek het spoor over.
4. Direct na een wit horecagebouw ga je RA bij het bordje Motorcrossterrein. Al snel zie je een wit hek, waar een bospad begint. Daar ga je RD in. Na het hek rechts aanhouden, smal bospaadje. Dit bospad slingert langs het spoor. Je volgt dit kronkelende pad met hoogteverschillen, steeds rechts aanhoudend en paden naar links negerend. Na ruim 1 km houd je bij een paaltje Hulshorster Bosrandroute met achterop nr. 80 rechts aan. Bij een volgend paaltje met achterop nr. 85 RA. Dit pad leidt naar een hek, waar je doorheen gaat. Steek kort daarna RA het spoor over en ga weer door een hek een schelpenpad op. Volg dit pad en negeer paden naar links tot je bij een fietspad komt met zandweg ernaast. Steek het fietspad over en ga links de zandweg ernaast op.
5. Je bevindt je nu in het gebied dat bekend staat als de Zoom (E). Vrij snel zie je een informatiepaneel over de Amsterdamse kunstschilder Eugène Brands, die hier van 1974 tot 1999 regelmatig verbleef in zijn tweede woning. Vervolg de brede zandweg, die door het Belvédèrebos gaat, helemaal tot aan de geasfalteerde Brandsweg. Hier kun je RA naar de Theetuin van Hulshorst (500m). De wandeling gaat verder naar links, terug naar het spoor, dat je weer oversteekt.

E. De Zoom

In dit ooit woeste gebied van stuifzand woonden arme dagloners met grote gezinnen in simpele huisjes met rieten daken. Ze hadden hooguit wat kleinvee: kippen en misschien een geit. Deze huisjes, die deels van steen en deels van hout waren, hadden een kenmerkende hoge schoorsteen, waardoor ze ook wel 'locomotiefhuisjes' genoemd werden. De Zoomhuisjes en hun sfeervolle, stille omgeving vormden een geliefd

onderwerp voor schilders als Jan van Vuuren en Arthur Briët. Briët, de 'Rembrandt van de Veluwe', schilderde vooral de interieurs. Hij liet een echt Zoomhuisje met bijbehorende inventaris op het terrein achter zijn woning plaatsen. In dit atelier schilderde hij, na (her)schikking van de inventaris, zijn interieurs. De huidige bezoeker treft een ander gebied aan dan destijds, zonder Zoomhuisjes. De schilders van toen laten zien hoe dit Zoomgebied er in hun tijd uitzag.

6. Je vervolgt de Brandsweg met eerst een bocht naar links en dan naar rechts, over de snelweg. Je komt bij de Leuvenumse bossen, waar je het pad direct rechts van de zandheuvel en links van de mast neemt. Je komt dan vanzelf op de Uitzichtpost Hulshorsterzand. Van het Hulshorsterzand is een groot schilderij van Cor Vrendenberg te zien in het museum. Vanaf het meest linkse bankje zie je tussen de eerste en tweede boom door een ongeveer 2 meter hoge boomstronk eenzaam midden op de zandvlakte en in het verlengde een paal in de buurt van de bosrand. Daar loop je heen over de zandvlakte. Aangekomen bij de paal (met bankje links) met groene pijl, volg je de pijl. Je loopt langs een afscheiding aan je rechterhand. Je komt weer bij een gemarkeerd paaltje aan de bosrand en loopt via een pad naar beneden het bos in, pad links negerend. Ga op een schuine T-splitsing aan het eind RA. Aan het eind van dit stukje bos, bij een viersprong met open heideachtig veld, ga je LA. Steek een fietspad over, kruis iets verderop een pad en je komt dan bij Landgoed Willemsbos, waar je RD in gaat (F).

Aan het eind op een ongelijke viersprong ga je RA en daarna neem je het eerste pad schuin links. Vervolg dit pad steeds RD, over een kruising en negeer drie zijpaden naar rechts. Op de volgende kruising weer RD en pad naar rechts negeren. Het pad maakt een bocht naar rechts. Kort daarna zie je aan je linkerhand een houten hek, waar je naar links langsloopt in de richting van de hei. Na het hek RA langs een bordje Hendriksbos (hei aan je linkerhand). Je bent dan aangekomen op een mooi stukje heidegebied (G).

F. Het bos als inspiratiebron

Rondom Nunspeet zijn verschillende bossen: onder meer het Belvédèrebos, het Willemsbos en het Hendriksbos, waar je doorheen loopt. Vele schilders schilderden boslandschappen: Jan van Vuuren, Ben Vieggers en Jan Kleintjes, die zich allen gedurende kortere of langere tijd in Nunspeet vestigden. Jan Kleintjes, die in 1894 al naar Nunspeet kwam, werd verliefd op de Nunspeetse notarisdochter Hedwig van Osselen, die ook schilderde. Zij had les gehad op de Haagse Academie en de Amsterdamse Rijksacademie, een klas met acht meisjes, die bekend werden als de 'Amsterdamse Joffers'. Zij schilderde veel stillevens met bloemen uit eigen tuin. Hedwig en Jan werden een paar.

G. De hei en de schapenschilders

Het gebied tussen Nunspeet en Elspeet kenmerkt zich door prachtige heidegebieden. Vooral de Elspeetse heide is indrukwekkend. Dat vonden verschillende schilders ook, vooral omdat er regelmatig schaapskudden rondliepen op de heide. Drie Haagse schilders, Herman van der Weele, François Pieter ter Meulen en Willem Steelink, hadden een grote voorkeur voor schaapskudden als onderwerp. Ze waren alle drie woonachtig aan de Statenlaan in Den Haag, die om die reden door bevriende schilders grappend 'Schapenlaan' werd genoemd. Van Gogh sprak zijn bewondering uit voor de schapenschilderijen van Ter Meulen, die ook internationale bekendheid kreeg. Eerder had Anton Mauve het schilderen van schapen al tot een apart genre verheven.

7. Neem het eerste pad LA langs de hei, met bos aan je rechterhand. Het pad gaat een stukje het bos in. Je negeert een pad naar rechts en komt verderop weer op de hei, waar je een pad kruist. Op een Y-splitsing neem je het rechterpad. Vervolg dit iets slingerende pad, een pad naar rechts negerend, tot je aan het eind op een breder zandpad komt, waar je RA gaat. Je komt dan bij een autoweg (Elspeterweg), die je oversteekt. Ga LA langs het fietspad, door een hek, tot je bij een rotonde komt, waar je RD gaat en over een viaduct de snelweg oversteekt. Steek nogmaals bij een rotonde een snelwegafrit over en ga RD. Kort daarna zie je het bebouwde-kom-bord NUNSPEET.
8. Hier ga je RA het fietspad op (Hoogwoldepad). Bij de Y-splitsing met bospad vervolg je het fietspad naar links. Direct daarna het bospad LA. Vervolg dit pad steeds RD. Bij een schuine kruising volg je het bredere pad RD. Ga bij een verhard pad LA. Ga in de bocht van dit pad RD het bospad in. Kort daarna ga je op een Y-splitsing RA. Volg dit slingerende bospad met heuveltjes. Sla op een T-splitsing met rechts twee smalle paadjes LA en loop met de bocht mee naar rechts. Ga op kruising RD langs twee paaltjes. Negeer een pad links en ga RD een heuveltje op en weer af. Het pad maakt een bocht naar links en gaat licht omhoog. Vervolg het pad tot je bij een fietspad komt, waar je LA slaat. Neem kort daarna het wandelpad vlak langs het Bezoekerscentrum. Steek het zebrapad over en loop langs het Veluwetransferium en de uitkijktoren weer naar het Stationshuisje, eindpunt van de wandeling.

Praktische informatie

Historisch beeldmateriaal, vooral schilderijen, staan in de wandelgids Naar de natuur. Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Museum

Noord-Veluws Museum, Winckelweg 17a, Nunspeet.

Deze wandeling staat ook in 'Naar de natuur', wandelen in en rond kunstenaarskolonies. Deze wandelgids wordt uitgegeven bij Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig. De gids is te bestellen op www.gegarandeerdonregelmatig.nl .
